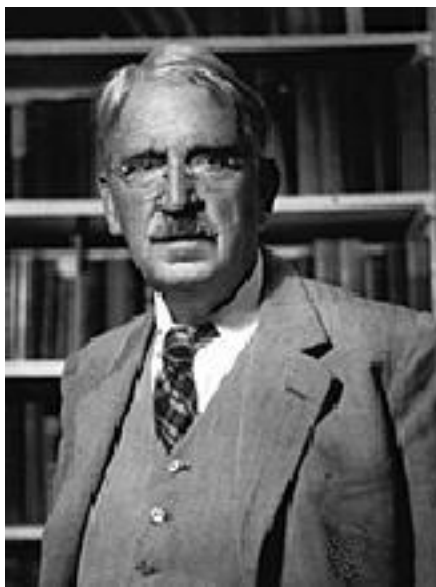
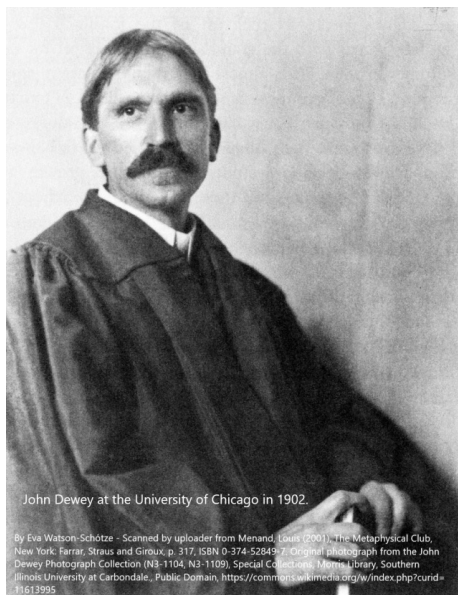

John Dewey (1859—1952)

Η Προοδευτική Εκπαίδευση ήταν ένα κίνημα που διαμορφώθηκε στην Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες στα τέλη του 19ου αιώνα ως αντίδραση στην στενότητα και την τυπολατρία της παραδοσιακής εκπαίδευσης. Ένας από τους κύριους στόχους του ήταν να εκπαιδεύσει το παιδί στην ολότητα του, δηλαδή να δοθεί σημασία στην σωματική, την συναισθηματική, καθώς και την πνευματική ανάπτυξη του παιδιού. Το σχολείο θεωρήθηκε ένα εργαστήριο στο οποίο το παιδί λάμβανε ενεργά μέρος, μαθαίνοντας μέσω της πράξης. Η θεωρία ήταν ότι το παιδί μαθαίνει καλύτερα εκτελώντας πραγματικές εργασίες που σχετίζονται με τη μάθηση. Οι δημιουργικές και χειρωνακτικές τέχνες απέκτησαν σημασία στο πρόγραμμα σπουδών και τα παιδιά ενθαρρύνθηκαν προς τον πειραματισμό και την ανεξάρτητη σκέψη. Η τάξη, κατά την άποψη του πιο σημαντικού θεωρητικού του προοδευτισμού, του Αμερικανού φιλόσοφου John Dewey, έπρεπε να αποτελεί έναν μικρόκοσμο δημοκρατίας.

Στην Αμερική ο πρώτος παιδαγωγός που φαίνεται να υποστήριξε την εισαγωγή της διερευνητικής μάθησης στο εκπαιδευτικό σύστημα ήταν ο Dewey, για να ακολουθήσει η εισαγωγή της στη Διδακτική των ΦΕ από τον Schwab μέσα από το “Biological Science Curriculum Study” (1963). Η Διερευνητική Μάθηση και Διδασκαλία εμφανίστηκε αρχικά ως Ανακαλυπτική Μέθοδος Διδασκαλίας σε μία πρώτη της μορφή πριν την εμφάνιση του Εποικοδομητισμού.

Το 1896 ο Dewey ίδρυσε τις εργαστηριακές σχολές στο Πανεπιστήμιο του Σικάγο για να ελέγξει την εγκυρότητα των παιδαγωγικών θεωριών του. Από το 1900 και μετά, οι προοδευτικές εκπαιδευτικές ιδέες και πρακτικές που αναπτύχθηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες, ειδικά από τον John Dewey, ενώθηκαν με την ευρωπαϊκή παράδοση.

Ζωή και έργο

Ο John Dewey γεννήθηκε στις 20 Οκτωβρίου 1859 στο Burlington του Βερμόντ και, μαζί με τους αδερφούς του, παρακολούθησε το δημόσιο σχολείο και το Πανεπιστήμιο του Βερμόντ στο Μπέρλινγκτον.

Κατά την διάρκεια των σπουδών του στο Πανεπιστήμιο του Βερμόντ ήρθε σε επαφή με την εξελικτική θεωρία μέσα από την διδασκαλία του G.H. Perkins και του «*Lessons in Elementary Physiology*», ένα κείμενο του διάσημου Άγγλου εξελικτικού T.H. Huxley. Η θεωρία της φυσικής επιλογής άσκησε από εκεί και μετά επίδραση στη σκέψη του Dewey σε όλη την διάρκεια της ζωής του, υποδηλώνοντας την στείριότητα των στατικών μοντέλων της φύσης και τη σημασία του να εστιάζουμε στην αλληλεπίδραση μεταξύ του ανθρώπινου οργανισμού και του περιβάλλοντός του όταν εξετάζουμε ζητήματα ψυχολογίας και θεωρίας της γνώσης.

Μετά την αποφοίτησή του το 1879, ο Dewey δίδαξε για δύο χρόνια στο γυμνάσιο. Στη συνέχεια γράφτηκε ως μεταπτυχιακός φοιτητής στο Πανεπιστήμιο Τζονς Χόπκινς στην Βαλτιμόρη, όπου βρέθηκε κάτω από την καθοδήγηση δύο ισχυρών και ιδιαίτερα επιδραστικών διανοούμενων, του George Sylvester Morris και του G. Stanley Hall, οι οποίοι επρόκειτο να έχουν πάνω του σημαντική επιρροή. Ο George Sylvester Morris, ένας χεγκελιανός φιλόσοφος με γερμανική κατάρτιση, παρουσίασε στον Dewey το οργανικό μοντέλο της φύσης χαρακτηριστικό του γερμανικού ιδεαλισμού. Ο G. Stanley Hall, ένας από τους πιο εξέχοντες Αμερικανούς πειραματικούς ψυχολόγους της εποχής, μετέδωσε στον Dewey μια εκτίμηση της δύναμης της επιστημονικής μεθοδολογίας όπως αυτή μπορεί να εφαρμοστεί στις ανθρωπιστικές επιστήμες. Η συνεπιρροή αυτών των απόψεων έδωσε ώθηση στην πρώιμη σκέψη του Dewey και καθόρισε την γενική πορεία των ιδεών του σε όλη τη διάρκεια της φιλοσοφικής του καριέρας.

Με την απόκτηση του διδακτορικού του διπλώματος το 1884 ο Dewey αποδέχτηκε μια θέση διδασκαλίας στο Πανεπιστήμιο του Μίσιγκαν, την οποία διατήρησε για δέκα χρόνια. Στο Μίσιγκαν γνώρισε τον James Hayden Tufts, έναν από τους σημαντικούς συνεργάτες του στην φιλοσοφία.

Το 1894, ο Dewey ακολούθησε τον Tufts στο πρόσφατα ιδρυμένο Πανεπιστήμιο του Σικάγο, όπου ο πρώιμος ιδεαλισμός του έδωσε τη θέση του σε μια εμπειρική γνωστική θεωρία, σε συμφωνία με την τότε αναπτυσσόμενη αμερικανική σχολή σκέψης γνωστή ως πραγματισμός. Ο Dewey ίδρυσε και διηύθυνε στο Σικάγο μια εργαστηριακή σχολή, όπου είχε την ευκαιρία να εφαρμόσει άμεσα τις νέες ιδέες του σχετικά με την παιδαγωγική μέθοδο. Αυτή η εμπειρία του πρόσφερε το υλικό για το πρώτο μεγάλο έργο του σχετικά με την εκπαίδευση, «*The School and Society*» (1899) («*Το Σχολείο και η Κοινωνία*»). Οι διαφωνίες με τη διοίκηση σχετικά με το καθεστώς της Εργαστηριακής Σχολής οδήγησαν στην παραίτηση του Dewey από τη θέση του στο Σικάγο το 1904.

Σύντομα κλήθηκε να ενταχθεί στο Τμήμα Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Κολούμπια στην Νέα Υόρκη, όπου και πέρασε το υπόλοιπο της επαγγελματικής του ζωής. Η αλληλεπίδραση

εκεί με πολλούς επιφανείς φιλόσοφους συνέβαλλε στο να καλλιεργήσει και να εμπλουτίσει τη σκέψη του.

Κατά τη διάρκεια των χρόνων του στο Columbia απέκτησε μεγάλη φήμη, ως κορυφαίου φιλοσόφου και θεωρητικού της εκπαίδευσης, αλλά και ως σημαντικού σχολιαστή σε σύγχρονα ζητήματα, λόγω των συχνών δημοσιεύσεών του σε δημοφιλή περιοδικά όπως το «*The New Republic*» και το «*Nation*» αλλά και της συνεχούς πολιτικής συμμετοχής του σε διάφορους σκοπούς, όπως η ψήφος των γυναικών και η συνδικαλιστική οργάνωση των εκπαιδευτικών.

Βασικά σημεία της θεωρίας του

Ο John Dewey ήταν ένας ηγετικός εκπρόσωπος της αμερικανικής σχολής σκέψης γνωστής ως πραγματισμός, μια άποψη που απέρριπτε τη δυϊστική επιστημολογία και μεταφυσική της σύγχρονης φιλοσοφίας, υποστηρίζοντας μια πιο νατουραλιστική προσέγγιση που θεωρούσε τη γνώση ως αποτέλεσμα της ενεργού προσαρμογής του ανθρώπινου οργανισμού στο περιβάλλον του. Από αυτή την άποψη, η έρευνα δεν πρέπει να γίνεται αντιληπτή ως διαδικασία κατά την οποία ένα μυαλό παρακολουθεί παθητικά τον κόσμο και αντλεί από αυτόν ιδέες, αλλά μάλλον ως μια διαδικασία που ξεκινά από έναν έλεγχο ή ένα εμπόδιο στην επιτυχή δραστηριότητα του ανθρώπου, συνεχίζει με ενεργητικό χειρισμό του περιβάλλοντος για τον έλεγχο υποθέσεων και οδηγεί σε αναπροσαρμογή του οργανισμού στο περιβάλλον, η οποία επιτρέπει στην ανθρώπινη δραστηριότητα να συνεχίσει πάλι.

Ο Dewey ήδη από τις αρχές της πρώτης δεκαετίας του 20ού αιώνα πρότεινε πως ο μαθητής θα πρέπει να συμμετέχει ενεργά στην μάθησή του και ο δάσκαλος να καθοδηγεί και να αποκτά τον ρόλο του διαμεσολαβητή.

Το 1916 ο Dewey υποστήριξε ότι οι μαθητές θα πρέπει να διδάσκονται με τέτοιο τρόπο ώστε να επαυξάνουν τη προσωπική τους επιστημονική γνώση, με την προϋπόθεση τα προβλήματα με τα οποία ασχολούνται να τους ενδιαφέρουν και να μπορούν να μελετηθούν. Αργότερα, το 1937, ο Dewey προσθέτει ένα νέο στοιχείο, πως τα υπό μελέτη προβλήματα πρέπει να σχετίζονται με τις εμπειρίες των ίδιων των μαθητών και να βρίσκονται κοντά στην διανοητική τους ικανότητα. Το 1944 ο Dewey τροποποίησε τα στάδια της επιστημονικής μεθόδου που οφείλει ο μαθητής να ακολουθήσει, με στόχο την επίτευξη της «αναστοχαστικής σκέψης». Τα στάδια πλέον είναι

- η παρουσίαση του προβλήματος,
- ο σχηματισμός μιας υπόθεσης,
- η συλλογή δεδομένων κατά τη διάρκεια του πειράματος, και,
- η διατύπωση των συμπερασμάτων (Barrow, 2006).

Η Θεωρία της Γνώσης

Το βασικό επίκεντρο των φιλοσοφικών ενδιαφερόντων του Dewey ήταν αυτό που παραδοσιακά ονομαζόταν «επιστημολογία» ή «θεωρία της γνώσης». Ωστόσο απέρριψε ρητά τον όρο «επιστημολογία», προτιμώντας τον όρο «θεωρία της έρευνας» ή «πειραματική λογική» ως πιο αντιπροσωπευτική της δικής του προσέγγισης.

Κατά την άποψη του Dewey, οι παραδοσιακές επιστημολογίες, είτε ορθολογιστικές είτε εμπειρικές, έκαναν πολύ έντονη διάκριση μεταξύ της σκέψης, ως πεδίου της γνώσης και του κόσμου της πραγματικότητας στον οποίο η σκέψη αναφέρεται. Έτσι, ήταν αναγκαίο ένα νέο μοντέλο, που να απορρίπτει τις παραδοσιακές υποθέσεις, το οποίο προσπάθησε να αναπτύξει και να αποσαφηνίσει.

Σημαντική επιρροή στον τρόπο σκέψης και στο έργο του άσκησε η θεωρία της Φυσικής Επιλογής του Δαρβίνου, η οποία πρότεινε με συγκεκριμένο τρόπο τη μορφή που πρέπει να έχει μια νατουραλιστική προσέγγιση στη θεωρία της γνώσης. Η θεωρία του Δαρβίνου είχε απορρίψει τις υπερφυσικές εξηγήσεις για την προέλευση των ειδών, θεωρώντας τη μορφολογία των ζωντανών οργανισμών ως προϊόν μιας φυσικής, χρονικής διαδικασίας προσαρμογής γενεών οργανισμών στο περιβάλλον τους, περιβάλλοντα τα οποία, όπως ο Δαρβίνος το αντιλαμβανόταν, είχαν σε σημαντικό βαθμό διαμορφωθεί από τους οργανισμούς που είχαν ζήσει σε αυτά.

Το κλειδί για την νατουραλιστική αντίληψη της προέλευσης των ειδών ήταν οι πολύπλοκες αλληλεπιδράσεις μεταξύ οργανισμών και περιβάλλοντος. Με παρόμοιο τρόπο, ο Dewey άρχισε να πιστεύει ότι μια παραγωγική, νατουραλιστική προσέγγιση στη θεωρία της γνώσης πρέπει να ξεκινήσει θεωρώντας την ανάπτυξη της γνώσης ως μια προσαρμοστική ανθρώπινη αντίδραση σε περιβαλλοντικές συνθήκες, η οποία αποσκοπεί σε μία ενεργή αλλαγή αυτών των συνθηκών.

Ο Dewey απέρριψε την παλιά και λανθασμένη αντίληψη του δυϊσμού μυαλού-σώματος και υποστήριξε μια εναλλακτική άποψη: ο οργανισμός αλληλεπιδρά με τον κόσμο μέσω αυτοκατευθυνόμενης δραστηριότητας που συντονίζει και ενσωματώνει αισθητηριακές και κινητικές αποκρίσεις.

Στο έργο του «*Studies in Logical Theory*» («Μελέτες στη Λογική Θεωρία») ο Dewey προσέφερε μια λεπτομερή γενετική ανάλυση της διαδικασίας της έρευνας και διέκρινε τρεις φάσεις της διαδικασίας.

Ξεκινά με την *προβληματική κατάσταση*, μια κατάσταση όπου οι ενστικτώδεις ή συνηθισμένες αντιδράσεις του ανθρώπινου οργανισμού στο περιβάλλον είναι ανεπαρκείς για τη συνέχιση της τρέχουσας δραστηριότητας για την εκπλήρωση αναγκών και επιθυμιών.

Η δεύτερη φάση της διαδικασίας περιλαμβάνει την απομόνωση των δεδομένων ή του αντικειμένου που καθορίζει τις παραμέτρους εντός των οποίων πρέπει να αντιμετωπιστεί η ανασυγκρότηση της αρχικής κατάστασης.

Στην τρίτη, στοχαστική φάση της διαδικασίας, τα γνωστικά στοιχεία της έρευνας (ιδέες, υποθέσεις, θεωρίες κ.λπ.) δίνουν υποθετικές λύσεις στο αρχικό εμπόδιο της προβληματικής κατάστασης, οι επιπτώσεις της οποίας προβλέπονται με αφηρημένο τρόπο.

Ο τελικός έλεγχος της επάρκειας αυτών των λύσεων έρχεται με τη χρήση τους σε δράση. Εάν επιτευχθεί μια ανασυγκρότηση της προηγούμενης κατάστασης που ευνοεί την ομαλή και απρόσκοπτη συνέχεια της προηγούμενης δραστηριότητας, τότε η λύση δεν διατηρεί πλέον τον χαρακτήρα του υποθετικού που σηματοδοτεί τη γνωστική σκέψη, αλλά γίνεται μέρος των υπαρξιακών συνθηκών της ανθρώπινης ζωής.

Ο Dewey υπερασπίστηκε αυτό το γενικό περίγραμμα της διαδικασίας έρευνας σε όλη την καριέρα του, επιμένοντας ότι ήταν ο μόνος σωστός τρόπος για να κατανοήσουμε τα μέσα με τα οποία αποκτούμε τη γνώση, είτε πρόκειται για την κοινή γνώση που καθοδηγεί τις συνήθειες υποθέσεις της ζωής μας, είτε εξελιγμένη γνώση που προκύπτει από την επιστημονική έρευνα. Η τελευταία διακρίνεται από την πρώτη μόνο από την ακρίβεια των μεθόδων ελέγχου δεδομένων και την αποσαφήνιση των υποθέσεών της.

Ο Dewey αποχώρησε από την ενεργό διδασκαλία το 1930, ωστόσο η δραστηριότητά του ως δημόσιο πρόσωπο και ως φιλόσοφος δεν περιορίστηκε και συνέχισε να εργάζεται δυναμικά καθ' όλη τη διάρκεια της συνταξιοδότησής του μέχρι τον θάνατό του στις 2 Ιουνίου 1952, σε ηλικία ενενήντα δύο ετών.

Η κριτική αποδοχή του έργου του

Το φιλοσοφικό έργο του Dewey έλαβε ποικίλες αντιδράσεις από τους φιλοσόφους συναδέλφους του κατά τη διάρκεια της ζωής του. Υπήρχαν πολλοί φιλόσοφοι που είδαν το έργο του ως μια γνήσια προσπάθεια εφαρμογής των αρχών ενός εμπειρικού νατουραλισμού στα κλασσικά ζητήματα της φιλοσοφίας, δίνοντας μια χρήσιμη διευκρίνιση των θεμάτων και των εννοιών που χρησιμοποιούνται για την μελέτη τους. Οι επικριτές του Dewey, ωστόσο, εξέφραζαν συχνά την άποψη ότι οι απόψεις του ήταν περισσότερο συγκεχυμένες παρά διευκρινιστικές και ότι μοιάζουν περισσότερο με τον ιδεαλισμό παρά τον επιστημονικά τεκμηριωμένο νατουραλισμό που ο ίδιος ο Dewey ρητά επιθυμούσε να εκφράσει.

Ο Dewey στο βιβλίο του *Εκπαίδευση και Δημοκρατία* υπερασπίζεται την επιστημονική μέθοδο ως αλάνθαστο υποστηρικτή της δημοκρατικής σκέψης. Αυτή η προοπτική δεν του επιτρέπει να διακρίνει το διπλό ρόλο των φυσικών επιστημών: Οι φυσικές επιστήμες ως αντικείμενο διδασκαλίας μπορούν να εξυπηρετήσουν πολύ διαφορετικές κοινωνικές λειτουργίες, και ως εκ τούτου θα πρέπει να διατυπωθούν σοβαρά ερωτήματα σχετικά με την τρέχουσα πραγματική κοινωνική οργάνωση της εκπαίδευσης στις φυσικές επιστήμες: *Δημιουργεί η εκπαίδευση στις φυσικές επιστήμες κριτικούς αναγνώστες, ή χρησιμεύει ως ένα «τυφλό» όργανο παροχής ικανοτήτων και δεξιοτήτων σε μια μορφή που «προσαρμόζεται» στις εκάστοτε κοινωνικές απαιτήσεις και στην τεχνολογική ανάπτυξη;*

Η επιρροή του έργου του Dewey, σημαντική στις πρώτες δεκαετίες του εικοστού αιώνα, σταδιακά μειώθηκε κατά τα μέσα του αιώνα, καθώς άλλες φιλοσοφικές μέθοδοι, όπως αυτές του αναλυτικού σχολείου στην Αγγλία και την Αμερική και της φαινομενολογίας στην ηπειρωτική Ευρώπη άρχισαν να κερδίζουν έδαφος. Ωστόσο το νέο άνοιγμα και ο πλουραλισμός των τελευταίων φιλοσοφικών αναζητήσεων έχει σημάνει ένα ανανεωμένο ενδιαφέρον για τη φιλοσοφία του Dewey αλλά και για την κοινωνική διάσταση και λειτουργία των συστημάτων πεποιθήσεων που διερευνήθηκαν από τον Dewey και άλλους πραγματιστές.

Η προσέγγισή του είναι αναμφισβήτητα μοναδική στην ανάπτυξη της λογικής θεωρίας του εικοστού αιώνα και το έργο του αποτελεί σημαντική συμβολή στον τομέα της φιλοσοφίας.

Μετά το Dewey, το 1957, η εκτόξευση του Sputnik έβαλε σε σκέψεις την κοινωνία της Αμερικής σε ό,τι αφορά στη ποιότητα της διδασκαλίας των Φυσικών Επιστημών (ΦΕ) στα σχολεία. Ξεκίνησε λοιπόν μια περίοδος προσπάθειας για βελτιστοποίηση της διδασκαλίας των ΦΕ.